

DAFTAR PUSTAKA

A. *Babad, Serat, dan Sumber-Sumber Lokal Lainnya*

- R. M. Ng. Tjokro Hadiwikromo, *Pakem: Sadjarahe Poro Familie Naloerine Leloehoer ing Pati lan Djowono Sapitoeroete*, (Tanpa tempat: Tanpa Penerbit, 1932/1934).
- R. P. Kamzah dan R. P. Karsono, *Carita (Sejarah) Lasem*, (Lasem: t. p., 1920).
- R. P. Sastradiwiryana dan R. P. Mangkukusuma, *Serat Babad Negari Semarang*, (Semarang: Perpustakaan Wilayah Jawa Tengah, Pusat Pembinaan Perpustakaan, Departemen Pendidikan dan Kebudayaan, 1990/1991).
- Ras, J. J., dkk., *Babad Kraton II: Sejarah Keraton Jawa Sejak Berdirinya Kartasura sampai Perang Cina (Naskah Tulisan Tangan Add 12320 The British Library, London)*, (Jakarta: Djambatan, 1992).
- Winter, C. F., *Babad Tanah Jawi, The Chronicle of Java: The Revised Prose Version of C. F. Winter Sr., (KITLV Or 8)*, (Leiden: Leiden University Press, 2022).

B. *Arsip dan Peta*

Arsip Nasional Republik Indonesia, *JNO (Javaas Noord Oostcust) 1694-1814 No. 28, JNO 1694-1814 No. 74, JNO 1694-1814 No. 321*.

_____, *HR (Hoge Regering) 2557, HR 2564, HR 2566, HR 2572*.

Corpus diplomaticum Neerlandico-Indicum: verzameling van politieke contracten en verdere verdragen door de Nederlanders in het Oosten gesloten, van privilegebrieven aan hen verleend, enz., eerste deel (1596-1650), derde deel (1676-1691), vierde deel (1691-1725).

Dagh-register gehouden int Casteel Batavia vant passerende daer ter plaetse als over geheel Nederlandts-India, anno 1647-1648, 1653, 1656-1657, 1659, 1661, 1663, 1666-1667, 1668-1669, 1670-1671, 1674, 1675, 1676, 1677, 1678, 1682 deel I, 1682 deel II.

De opkomst van het Nederlandsch gezag in Oost-Indie: verzameling van onuitgegeven stukken uit het oud-koloniaal archief, vijfde, zesde, zevende, negende, achte deel.

Generale missiven van Gouverneurs-Generaal en raden aan heeren XVII der Verenigde Oostindische Compagnie, 1686-1697, deel V.

Nationaal Archief, *CA (Collectie Aanwinsten) 1740 No. 697, CA 1740 No. 166*.

_____, *Inventaris van de verzameling buitenlandse kaarten leupe 1584-1813, NL-HaNa 4.VEL 1257, NL-HaNa 4.VEL 1258, NL-HaNa 4.VEL 1260, NL-HaNa 4.VEL 1261, NL-HaNa 4.VEL 1262, NL-HaNa 4.VEL 1263A, NL-HaNa 4.VEL 1263B, NL-HaNa 4.VEL 1283*.

_____, *VOC 1330 (OBP (Overgekomen Brieven en Papieren) 1678), VOC 1332 (OBP 1679), VOC 1360 (OBP 1681), VOC 8165 (OBP 1681), VOC 7775 (OBP 1684), VOC 1404 (OBP 1685), VOC 1407 (OBP 1685), VOC 1417 (OBP 1686), VOC 8065 (OBP 1686), VOC 1430 (OBP 1687), VOC 1430A (OBP 1687), VOC 1500 (OBP 1692), VOC 1539 (OBP 1694), VOC 1599 (OBP 1698), VOC 7782 (OBP 1704), VOC 7783 (OBP 1705), VOC 7787 (OBP 1709), VOC 7795 (OBP 1717), VOC 7796 (OBP 1718), VOC 7798 (OBP 1719), VOC 7799 (OBP 1719), VOC 7800 (OBP 1719), VOC 7801 (OBP 1719), VOC 7802 (OBP 1721), VOC 7803 (OBP 1721), VOC 7804 (OBP 1722), VOC 7805 (OBP 1723), VOC 7806*

(OBP 1723), VOC 7807 (OBP 1724), VOC 7810 (OBP 1726), VOC 7811 (OBP 1726), VOC 7812 (OBP 1727), VOC 7814 (OBP 1728), VOC 7815 (OBP 1728), VOC 7819 (OBP 1730), VOC 7821 (OBP 1732), VOC 7822 (OBP 1732), VOC 7824 (OBP 1733), VOC 2478 (OBP 1739), VOC 2512 (OBP 1740), VOC 7841 (OBP 1740), VOC 2512 (OBP 1741), VOC 2548 (OBP 1741), VOC 2549 (OBP 1741), VOC 7842 (OBP 1741), VOC 7843 (OBP 1741), VOC 7844 (OBP 1741), VOC 2549 (OBP 1742).

Nederlandsch-Indisch Plakaatboek 1602-1811, derde, vierde deel.

Realia: register op de generale resolutien van het Kasteel Batavia 1632-1805, eerste deel.

C. Surat Kabar

R. M. Ng. Tjokro Hadiwikromo, "Semarang's Regenten van Pangeran Pandanharang tot R. M. T. Amin Soejitno," dalam *De Locomotief, Derde Blad*, 19 September 1927.

D. Buku, Karya Ilmiah, Makalah, dan Artikel Jurnal

A. R. T. Kemasang, 1985, "How Dutch Colonialism Foreclosed a Domestic Bourgeoisie in Java: The 1740 Chinese Massacres Reappraised," dalam *Review, Vol. 9, No. 1, Summer*, (New York: Fernand Braudel Center dan Research Foundation of State University of New York).

Amen Budiman, 1978, *Semarang Riwayatmu Dulu: Jilid Pertama*, (Semarang: Tanjung Sari).

_____, 1979, *Masyarakat Islam Tionghoa di Indonesia*, (Semarang: Tanjung Sari)

_____, 2021, *Sejarah Semarang*, (Semarang: Sinar Hidoep).

Aminuddin Kasdi, 2003, *Perlawanan Penguasa Madura atas Hegemoni Jawa: Relasi Pusat-Daerah pada Periode Akhir Mataram (1726-1745)*, (Yogyakarta: Jendela).

Anderson, Benedict R. O'G., 1972, "The Idea of Power in Javanese Culture", dalam Holt, Claire, (Ed.), *Culture and Politics in Indonesia*, (New York: Cornell University Press).

Anonim, 1953, *Kota Besar Semarang*, (Semarang, Djawatan Penerangan).

Benny G. Setiono, 2002, *Tionghoa dalam Pusaran Politik*, (Jakarta: Elkasa).

Blusse, Leonard, 1988, *Persekutuan Aneh: Pemukim Cina, Wanita Peranakan, dan Belanda di Batavia VOC*, (Jakarta: Pustaka Azet).

_____, dan Nie Dening, (Ed.), 2018, *The Chinese Annals of Batavia, the Kai Ba Lidai Shiji and Other Stories (1610-1795)*, Leiden-Boston: Brill).

Bondan Kanumoyoso, 2023, *Ommelanden: Perkembangan Masyarakat dan Ekonomi di Luar Tembok Kota Batavia, 1684-1740*, (Jakarta: Kepustakaan Populer Gramedia).

Brommer, B., dkk., *Semarang: Beld van een Staad*, (Nederland: Asia Maior, 1995).

Carey, Peter, 1984, "Changing Javanese Perceptions of the Chinese Communities in Central Java, 1755-1825," dalam *Indonesia, No. 37 (April 1984)*, (New York: Southeast Asia Program, Cornell University Press).

_____, 2008, *Orang Cina, Bandar Tol, Candu, dan Perang Jawa: Perubahan Persepsi tentang Cina 1755-1825*, (Depok: Komunitas Bambu).

_____, 2022, "Raden Saleh Syarif Bustaman (circa 1811-1880) and the Java War (1825-1830): A Dissident Family History," dalam *Archipel*, volume 103, (Paris: t.p.).

- Claver, Alexander, 2014, *Dutch Commerce and Chinese Merchants in Java: Colonial Relationships in Trade and Finance, 1800-1942*, (Leiden-Boston: Brill).
- Cortese, Armando, (Ed.), 1944, *The Suma Oriental of Tome Pires: an Account of The East, from The Red Sea to Japan, Written in Malacca and India in 1512-1515 & The Book of Francisco Rodrigues: Rutter of a Voyage in The Red Sea, Nautical Rules, Almanack and Maps, Written and Drawn in The East Before 1515, Volume 1*, (London: Glasgow University Press).
- Crawford, John, 2017, *Sejarah Kepulauan Nusantara: Kajian Budaya, Agama, Politik, Hukum, dan Ekonomi, Jilid I*, (Yogyakarta: Ombak).
- Daradjadi, 2013, *Geger Pacinan 1740-1743: Persekutuan Tionghoa-Jawa Melawan VOC*, (Jakarta: Kompas).
- Darsiti Soeratman, 2000, *Kehidupan Dunia Keraton Surakarta 1830-1839*, (Yogyakarta: Yayasan Untuk Indonesia).
- Day, Clive, 1904, *The Policy and Administration of The Dutch in Java*, (London: Macmillan & Co.).
- Dewi Yulianti, dkk., 2020, *Riwayat Kota Lama Semarang dan Keunggulannya sebagai Warisan Dunia*, (Semarang: Sinar Hidoep).
- F. A. Soetjipto Tjiptoatmodjo, 1973, "Perang Trunojoyo," dalam Sartono Kartodirdjo (Ed.), *Sejarah Perlawanan-Perlawanan terhadap Kolonialisme*, (Jakarta: Pusat Sejarah ABRI, Departemen Pertahanan dan Keamanan).
- _____, 1983, "Kota-Kota Pantai di Sekitar Selat Madura (Abad XVII sampai Medio Abad XIX)", *Disertasi S-3*, (Yogyakarta: Fakultas Pasca Sarjana, Universitas Gadjah Mada).
- Fajar Wijanarko, 2021, *Wastra-Langkara: Literasi Busana Bangsawan Yogyakarta*, (Jakarta: Perpustakaan Press).
- Fruin-Mees, W., 1932, "Winrick Kieft en zijn rapport over zijn gezantschap naar Mataram in 1655," dalam *Tijdschrift voor Indische Taal-, Land-, en Volkenkunde, deel LXXII*, (Batavia: Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen).
- Glamann, Kristoff, 1981, *Dutch-Asiatic Trade 1620-1740*, (Den Haag: Martinus Nijhoff).
- Goens, R. van, 1666, *Javaense reyse gedaen van Batavia over Samarangh na de Konincklijke Hoofd-plaets Mataram*, (Dodrecht: Vincent Caimax).
- Goens, R. van, 1856, "Reijsbeschrijving van den weg uijt Samarangh nae de Konincklijke Hoofdplaets Mataram, mitsgaders de zeeden, gewoonten ende regeringe van den Sousouhouan, groot machtigste koningk van 't Eijlant Java," dalam *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde, Volume 4, Issue 1*, (Leiden: KITLV Press).
- Gooszen, Hans, 2003, *Population Census in VOC-Batavia 1673-1792*, (Leiden: Intercontinental).
- Graaf, H. J. de, dan G. Th. Pigeaud, 1974, *Kerajaan-Kerajaan Islam di Jawa: Peralihan dari Majapahit ke Mataram*, (Jakarta: Pustaka Grafitipers).
- _____, 1987, *Awal Kebangkitan Mataram: Masa Pemerintahan Senapati*, (Jakarta: Pustaka Grafitipers).
- _____, 1986, *Puncak Kekuasaan Mataram: Politik Ekspansi Sultan Agung*, (Jakarta: Pustaka Grafitipers).

- _____, 1987, *Disintegrasi Mataram dibawah Mangkurat I*, (Jakarta: Pustaka Grafitipers).
- _____, 1987, *Runtuhnya Istana Mataram*, (Jakarta: Pustaka Grafitipers).
- _____, 1989, *Terbunuhnya Kapten Tack: Kemelut di Kartasura Abad XVII*, (Jakarta: Pustaka Grafitipers).
- _____, 1981, *Het Kadjoran Vraagstuk (Masalah Kajoran)*, (Yogyakarta: Balai Penelitian Sejarah dan Budaya).
- _____, 1981/1982, *Soerabaja in de XVII eeuw, van Koninkrijk tot Regentschap (Surabaya dalam Abad XVII, Dari Kerajaan sampai Kabupaten)*, Yogyakarta: Direktorat Sejarah dan Nilai Tradisional).
- _____, 1997, dan G. Th. Pigeaud, *Cina Muslim di Jawa Abad XV dan Abad XVI: Antara Historisitas dan Mitos*, (Yogyakarta: Tiara Wacana).
- _____, 1952, "Tome Pires en het Tijdperk van Godsdienstovergang op Java," dalam *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*, Vol. 108, No. 2, (Leiden: KITLV Press).
- _____, 1978, "De Regenten van Semarang ten Tijde van de VOC, 1682-1809," dalam *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*, Deel 134, 2/3de Afl. (1978), No. 2, (Leiden: KITLV Press and Brill).
- Groll, C. L. Temminck, et. all., 2002, *The Dutch Overseas Architectural Survey: Mutual Heritage of Four Centuries in Three Continents*, (Zwolle: Waanders Uitgevers).
- Hae, Ong Tae, 2022, *Melayap ke Nusantara: Catatan Perjalanan Seorang Pengelana Tiongkok pada Akhir Abad ke-18*, (Semarang: Sinar Hidoep).
- Heidhues, Mary Somers, 2009, "1740 and the Chinese Massacre in Batavia: Some German Eyewitness Accounts," dalam *Archipel*, volume 77, (Paris: t.p.).
- Hembing Wijayakusuma, 2005, *Pembantaian Massal 1740: Tragedi Berdarah Angke*, (Jakarta: Pustaka Populer Obor).
- Heuken, SJ., Adolf, 1997, *Tempat-Tempat Bersejarah di Jakarta*, (Jakarta: Yayasan Cipta Loka Caraka).
- Hodenpijl, A. K. A. Gijsberti, 1918, "De zwerftocht van Sultan [sic] Pakoeboewana 11, na diens vlucht uit den Kraton te Kartasoeira op 30 Juni 1742," dalam *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*, No. 74, (Leiden: KITLV).
- Hoetink, B., 2007, *Nie Hoe Kong: Kapitein Tjong Hoa di Betawie dalem Tahon 1740*, (Depok: Masup Jakarta).
- Hoevell, W. R. van, 1840, *Batavia in 1740: Episode uit de Geschiedenis van Neerland's Indie*, (Batavia: t. p.).
- Hui Kian, Kwee, 2006, *The Political Economy of Java's Northeast Coast circa 1740-1800: Elite Synergy*, TANAP Monographs on the History of Asian-European Interaction, Vol. III, (Leiden: Brill).
- Huissteen, Arendt van, 1742, *Een Zeer Nauwkeurig Dagverhaal wegens het voorgevallene geduurende den opstand en onstaane Rebellie mitsgaders gefineede verraad door de Chineese Natie tegens de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij ende de Hoofstad Batavia*, (Amsterdam: t. p.).
- Inajati Adrisijanti, 2000, *Arkeologi Perkotaan Mataram Islam*, (Yogyakarta: Jendela).

- Kathirithamby-Wells, J., 1990, *The Southeast Asian Port and Polity: Rise and Demise*, (Singapore: Singapore University Press).
- Knaap, Gerrit J., 1996, *Shallow Waters, Rising Tide: Shipping and Trade in Java around 1775*, (Leiden: KITLV Press).
- Kumar, Ann, 1997, *Java and Modern Europe: Ambiguous Encounters*, (London: Curzon Press).
- Kuntowijoyo, 1995, *Pengantar Ilmu Sejarah*, (Yogyakarta: Bentang Budaya).
- Leertouwer, W., 1941, *Semarang als Industrieel, Commercieel, en Cultureel Centrum: ter Gelegenheid van het 35-Jarig Bestaan van de Gemeente Semarang*, (Semarang: Administratie Kantoor A. C. Van Pernis).
- Liem Thian Joe, 2004, *Riwayat Semarang*, (Jakarta: Hasta Wahana).
- Lombard, Denys, 2008, *Nusa Jawa: Silang Budaya, Bagian II: Jaringan Asia*, (Jakarta: Gramedia Pustaka Utama).
- Molhuysen, P. C., 1930, Blok, P. J., (Ed.), *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek, deel 8*, (Leiden, A.W. Sijthoff).
- Mona Lohanda, 2007, "Nie Hoe Kong: Tragedi Seorang Kapitan Cina," dalam Hoetink, B., *Nie Hoe Kong: Kapitein Tjong Hoa di Betawie dalem Tahun 1740*, (Depok: Masup Jakarta).
- _____, dkk., 2018, *VOC Glossary Indonesia*, (Jakarta: ANRI).
- Nagtegaal, Luc, 1996, *Riding The Dutch Tiger: The Dutch East Indies Company and The Northeast Coast of Java 1680-1743*, (Leiden: KITLV Press).
- _____, 1994, "Diamonds are a Regent's Best Friend: Javanese Bupati as Political Entrepreneurs," dalam Schulte, G. J. (Ed.), *State and Trade in the Indonesian Archipelago*, (Leiden: KITLV Press).
- Nina H. Lubis, 1998, *Kehidupan Kaum Menak Priangan 1800-1942*, (Bandung: Pusat Informasi Kebudayaan Sunda).
- Noveri, Joko, dan Aminuddin Kasdi, 2013, "R. A. A. Jayapuspita dalam Perang Surabaya 1718-1722," dalam *AVATARA: E-Jurnal Pendidikan Sejarah, Volume 1, No. 2*, (Surabaya: Jurusan Pendidikan Sejarah, Fakultas Ilmu Sosial, Universitas Negeri Surabaya).
- Novida Abbas, 2001, "Dutch Forts of Java: a Locational Study", *Tesis S-2*, (Singapore: National University of Singapore).
- Onghokham, 2002, *Dari Soal Priyayi sampai Nyi Blorong: Refleksi Historis Nusantara*, (Jakarta: Kompas).
- _____, 2003, *Wahyu yang Hilang, Negeri yang Guncang*, (Jakarta: Kompas).
- _____, 2008, *Anti Cina, Kapitalisme Cina, dan Gerakan Cina: Sejarah Etnis Cina di Indonesia*, (Depok, Komunitas Bambu).
- _____, 2009, *Riwayat Tionghoa Peranakan di Jawa*, (Jakarta: Komunitas Bambu).
- Ota, Atsushi, 2006, *Change of Regime and Social Dynamic in West Java: Society, State, and the Outer World of Banten, 1750-1830*, TANAP Monographs on the History of Asian-European Interaction, Vol. II, (Leiden: Brill).

- Raffles, Thomas Stamford, 2014, *The History of Java*, (Yogyakarta: Narasi).
- Reid, Anthony, 2011, *Asia Tenggara dalam Kurun Niaga 1450-1680: Jaringan Perdagangan Global, Jilid 2*, (Jakarta: Yayasan Obor Indonesia).
- Rommelink, W. G. J., 2002, *Perang Cina dan Runtuhnya Negara Jawa 1725-1743*, (Yogyakarta: Jendela).
- Ricklefs, M. C., 1993, *War, Culture, and Economy in Java, 1677-1726: Asian and European Imperialism in the Early Kartasura Period*, (New South Wales: Asian Studies Association of Australia (ASAA) and Allen & Unwin).
- _____, 1998, *The Seen and Unseen Worlds in Java 1726-1749: History, Literature, and Islam in the Court of Pakubuwana II*, (New South Wales: Asian Studies Association of Australia (ASAA) and Allen & Unwin).
- _____, 2008, *Sejarah Indonesia Modern 1200-2008*, (Jakarta: Serambi).
- _____, 1983, "The Crisis of 1740-1 in Java: the Javanese, Chinese, Madurese and Dutch, and the Fall of the Court of Kartasura," dalam *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*, 139, (1983), (Leiden: KITLV Press and Brill).
- Rinkes, D. A., 1911, "De Heiligen van Java IV: Ki Pandan Arang te Tembajat," dalam *Tijdschrift voor Indische Taal-, Land-, en Volkenkunde, Deel LIII*, (Batavia: Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen).
- _____, 1911, "De Heiligen van Java IV: Ki Pandan Arang te Tembajat," dalam *Tijdschrift voor Indische Taal-, Land-, en Volkenkunde, deel LIII*, (Batavia: Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen).
- Rouffaer, G. P., 2021, *Dunia Swapraja: Sketsa Sistem Pemerintahan, Agraria, dan Hukum*, (Yogyakarta: Kasan Ngali).
- Rusconi, Jan, 1935, *Sja'ir Kompeni Weland Berperang dengan Tjina*, (Wageningen: H. Veenman & Zonen).
- S'Jacob, Hugo, 2002, "Rijcklof Volckertsz van Goens, 1619-1682: Kind van de Compagnie, Diplomaat, en Krijgsman," dalam Knaap, Gerrit J. dan Gerke Teitler, (Ed.), *De Verenigde Oost-Indische Compagnie: tussen Oorlog en Diplomatie*, (Leiden: KITLV Uitgeverij).
- Sartono Kartodirdjo, dkk., 1993, *Perkembangan Peradaban Priyayi*, (Yogyakarta: Gadjah Mada University Press).
- Schrieke, B. J. O., 2016, *Kajian Historis Sosiologis Masyarakat Indonesia: Kumpulan Tulisan Terpilih, Jilid 2*, (Yogyakarta: Ombak).
- _____, 1919, "Iets over het Perdikan-Instituut," dalam *Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel LVIII*, (Wetevreden: Albrecht & Co.).
- Schwarz, G. L., 1748, *Reise in Oost-Indien Worrinen Mancherlen Merckwurdigkeiten Besonders over die Anno 1740*, (Frankfurt, Leipzig: Heilbronn).
- Siti Maziyah, 2020, "Dari Motif "Koin" dan Patola Menjadi Kawung dan Nitik: Akulturasi Kain Impor Menjadi Kain Tradisional di Keraton Yogyakarta" dalam *Simposium Internasional Busana dan Peradaban di Keraton Yogyakarta*, (Yogyakarta: Keraton Yogyakarta).

- Soekesi Soemoatmodjo, 1985, "Gaya Hidup Bupati Pasisiran pada Akhir Abad 19 sampai Permulaan Abad 20", *Tesis S-2*, (Yogyakarta: Fakultas Pasca Sarjana, Universitas Gadjah Mada).
- _____, 1988, *Beberapa Aspek Kehidupan Wanita Aristokrat Pasisiran di Masa Lalu*, (Yogyakarta: Fakultas Sastra, Universitas Gadjah Mada).
- Soekimo, 1956, *Semarang*, (Semarang: Djawatan Penerangan).
- Soemarsaid Moertono, 1985, *Negara dan Usaha Bina-Negara di Jawa Masa Lampau: Studi tentang Masa Mataram II, Abad XVI sampai XIX*, (Jakarta: Yayasan Obor Indonesia).
- Sri Margana, 2010, *Kraton Surakarta dan Yogyakarta 1769-1874*, (Yogyakarta: Pustaka Pelajar).
- _____, 2012, *Ujung Timur Jawa, 1763-1813: Perebutan Hegemoni Blambangan*, (Yogyakarta: Pustaka Ifada).
- Sutherland, Heather, 1983, *Terbentuknya Sebuah Elite Birokrasi*, (Jakarta: Pustaka Sinar Harapan).
- _____, 2021, *Politik Dinasti Keluarga Elite Jawa Abad XV-XX*, (Depok: Komunitas Bambu).
- _____, 1973, "Notes on Java's Regent Families: Part I," dalam *Indonesia, No. 16 (October, 1973)*, (New York: Southeast Asia Program, Cornell University).
- Taylor, Jean Gelman, 2003, *Indonesia: Peoples and Histories*, (New Haven/London: Yale University Press).
- Valentijn, Francois, 1726, *Oud en Nieuw Oost-Indiën, vervattende een naaukeurige en uitvoerige verhandelinge van Nederlands mogentheyd in die gewesten, benevens eene wydlustige beschryvinge der Moluccos, Amboina, Banda, Timor, en Solor, Java en alle de eylanden onder dezelve landbestieringen behoorende, deel 4, hoofdstuk 1*, (Dordrecht: Joannes Van Braam).
- Van Leur, J. C., 1967, *Indonesian Trade and Society: Essays in Asian Social and Economic History*, (The Hague: W. van Hoeve).
- Van Niel, Robert, 2005, *Java's Northeast Coast, 1740-1840: A Study in Colonial Encroachment and Dominance*, (Leiden: CNWS Publications).
- Vermeulen, J. Th., 2010, *Tionghoa di Batavia dan Huru Hara 1740*, (Depok: Komunitas Bambu).

E. Laman Daring

www.academia.edu ,	www.nationalarchief.nl .
www.archive.org .	www.resources.huygens.knaw.nl .
www.delpher.nl .	www.revue-archipel.fr .
www.digitalcollections.universiteitleiden.nl .	www.rijksmuseum.nl .
www.googlebooks.co.id .	www.sejarah-nusantara.anri.go.id .
www.ejournalunesa.ac.id .	
www.jstor.org .	
www.kitlv-journals.nl .	